

1. Referentie

Referentie	Smits, W. (2004). <i>Maatschappelijke participatie van jongeren. Bewegen in de vrijetijds-, sociale en culturele ruimte. Eindverslag van het PBO 99A/14/85. Eindverslag van het Programma Beleidsgericht Onderzoek 'Maatschappelijke participatie van jongeren'</i> . Onuitgegeven onderzoeksrapport, VUB, onderzoeksgroep TOR.
Taal	Nederlands
ISBN - ISSN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

In het jaar 2002 organiseerde de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel een representatieve survey bij 1769 jongeren tussen 14 en 18 jaar van het Vlaams Gewest. In deze face-to-face survey werd gepeild naar een aantal vormen van maatschappelijke participatie. Tevens werd een hele batterij vragen opgenomen rond actuele maatschappelijke problemen. Aan het survey werd de naam "MPJ2002" gegeven. Deze survey kadert binnen het onderzoeksproject binnen de eenheid, die betoelaagd wordt door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratieve Cultuur, Afdeling Jeugd en Sport.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Vrije tijd
Trefwoord(en)	Algemene cijfers, jeugdwerk, maatschappelijk belang/effecten, participatie, vrijetijdsbesteding

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Jeugd en Sport
Onderzoeker(s)	Wendy Smits, met medewerking van Frank Stevens TOR-Onderzoeksgroep (Vakgroep Sociologie) Vrije Universiteit Brussel Pleinlaan 2 1050 Elsene Tel: 02/629.20.24 Fax: 02/629.30.52 torinfo@vub.ac.be www.vub.ac.be/TOR

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Kan men een beschrijving geven van de maatschappelijke participatie van jongeren tussen 14 en 18 jaar binnen de vrijetijdsruimte, sociale ruimte en culturele ruimte? Hangen deze samen of zijn er structuren terug te vinden binnen de contacten die jongeren hebben? Kan men een beeld scheppen van welke jongeren een bepaalde positie innemen binnen deze 3 ruimtes namelijk de vrijetijdsruimte, sociale ruimte en culturele ruimte? Welke kenmerken leiden ertoe dat jongeren hun vrije tijd op een bepaalde manier invullen, al dan niet lid zijn van bepaalde soorten verenigingen, een uitgebreide dan wel selectieve vriendenkring hebben, bepaalde muziek- en mediavorkeuren appreciëren boven andere en bepaalde houdingen, opvattingen en emoties onderschrijven?
-----------------	---

	Op welke manier hangen de positionering in de verschillende ruimtes onderling samen? Hebben leden van het jeugdwerk andere smaakvoorkeuren dan jongeren die lid zijn van sportverenigingen, hebben jongeren met een uitgebreid informeel netwerk een instrumentele visie op de maatschappij of steunen zij de burgerschapswaarden en voelen jongeren die zich in de vrijetijd met cultuur bezig houden zich beter in hun vel dan jongeren die hun vrije tijd invullen met informele contacten en commerciële activiteiten?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeksmethode	Face-to-face bevraging van 1769 jongeren. Schriftelijke bevraging van telkens één van de ouders van de jongere. 1212 ouders vulden de enquête in. Analyse van de gemeentekenmerken (demografische kenmerken) en participatieaanbod per gemeente op basis van de volkstelling-gegevens van 1991 en het cijferboek gemeentelijk jeugdwerkbeleid 2002-2004.
Onderzochte groep	1769 jongeren tussen 14 en 18 jaar
Bereik	Regionaal (75 Vlaamse gemeenten)

7. Resultaten

Participatie in de vrijetijdsruimte, sociale ruimte en culturele ruimte	<ul style="list-style-type: none"> - Binnen de vrijetijdsruimte is er een discrepantie tussen wat jongeren graag doen en wat ze vaak doen. De favorietste vrijetijdsbestedingen van jongeren kunnen samengebracht worden onder de noemer “omgaan met vrienden”. - Binnen de sociale ruimte neemt 93% van de jongeren wel eens deel aan extracurriculaire activiteiten. Het verenigingsleven slaagt erin drie kwart van de jongeren te bereiken. Slechts 15% van de jongeren is nog nooit op kamp geweest. Zwemmen, fietsen/wielrennen, lopen en voetbal zijn de populairste sporten met meer dan de helft van die 14 tot 18 jarigen die deze sporten beoefent. - De identiteitsvorming van jongeren wordt, met het wegvallen van de traditionele scripts, steeds vaker beïnvloed door socialisatie in de culturele ruimte. Door bepaalde mediagenres goed of af te keuren, geven jongeren vorm aan hun sociale identiteit.
Structuren binnen de contacten van jongeren.	De individualiseringsthese blijkt hier niet op te gaan. De discriminatieanalyse op de indicatoren van de vrijetijds-, sociale en culturele ruimten wijzen systematisch uit dat men op basis van de vrijetijdsbesteding, sociale participatie, smaakvoorkeuren en houdingen in een (zeer) groot deel van de gevallen de leeftijd, onderwijsvorm en het geslacht van de jongere kan voorspellen. Uit de analyses kan men afleiden dat de gestelde variatie in de vrijetijdsbesteding, (in)formele sociale netwerken, smaken, houdingen en emoties, niet zozeer een gevolg is van een individuele ‘keuze-biografie’, maar sterk beïnvloed wordt door collectieve identiteiten waarop de jongere weinig of geen vat heeft. Er zijn echter duidelijke patronen of structuren te vinden in de keuzes die jongeren maken, deze keuzes blijken minder uniek dan men zelf denkt maar worden beïnvloed via uitgebreide differentieële socialisatie.
Structurele kenmerken	Het lidmaatschap aan verenigingen is verschillend naargelang het bevolkingsaantal van de gemeenten. Het verschil in participatie bij jongeren is niet terug te voeren tot verschillen tussen gemeenten. Dit impliceert echter niet dat de gemeente geen impact heeft op de participatie van jongeren. Niet zozeer het participatie-aanbod van de gemeente heeft een invloed maar wel de socio-demografische variabelen.
Individuele kenmerken Deprivatie	Deze visie wordt bevestigd maar enkel in het geval van informele sociale netwerken: jongeren hebben inderdaad verschillende sociale contacten naargelang de sociaal-economische status van de ouders. De sociaal-economische status heeft een sterke positieve invloed op het lidmaatschap aan verenigingen buiten het jeugdwerk en een iets zwakkere positieve invloed op het lidmaatschap aan het jeugdwerk. Naast de formele participatie, heeft de sociale klasse ook een positieve uitwerking op de uitgebreidheid van het informele netwerk. Het persoonlijke welbevinden heeft geen invloed op de formele participatie maar wel op de informele netwerken van jongeren. Het gevonden verschil in informeel netwerk naargelang de sociale achtergrond kan herleid worden tot een gevoel van onbehagen.
Individuele kenmerken Detraditionalisering	Deze these wordt gedeeltelijk bevestigd: de levensbeschouwing en de ervaren vrijheid van jongeren hangen samen met de mate van engagement in het jeugdwerk. Verschillen in autonomie worden vertaald in de uitgebreidheid van het informele netwerk. Het gezinsklimaat, de gezinssamenstelling, de samenlevingsvorm van de ouders en de inspraak in het

	gezin hebben geen invloed op de formele participatie van jongeren. Er is een samenhang tussen rookgedrag en vrijetijdsbesteding. Ook de nationaliteit van de ouders speelt een rol.
Individuele kenmerken Socialisatie	Deze these wordt het meest ondersteund en betreft vooral het jeugdwerk, de culturele- en ontspanningsverenigingen. Er is een aanzwengeld karakter van participatie, zowel tussen verenigingen onderling als tussen verenigingen (niet-schoolse participatie) en extracurriculaire activiteiten (schoolse participatie). Daarnaast is er een samenhang tussen formele en informele netwerken. De schoolse participatie werkt de uitgebreidheid van het informele netwerk in de hand. Verschillen in formele participatie naargelang geslacht, leeftijd en onderwijsvorm zijn (gedeeltelijk) het gevolg van verschillen in sociale integratie en socialisatie. Ouders fungeren als rolmodel, jongeren zijn geneigd hun vrijetijdspatroon over te nemen. De intergenerationele overdracht van participatie wordt niet alleen gevoed door de participatiegraad van de ouders maar ook door de soort vereniging waarvan ze lid zijn (geweest). Ook de participatie van eventuele broers en zussen spelen een rol. De houding van ouders over participatie of vrijetijdsbesteding blijkt een effect te hebben op de mate waarin hun kinderen participeren. Dit is echter niet het geval voor alle soorten verenigingen. De ouderlijke invloed duurt voort tijdens de adolescentie, hoewel deze licht getemperd wordt door de invloed van leeftijdsgenoten. Zowel socialisatie als de sociaal-economische context van het gezin beïnvloeden het lidmaatschap van jeugdwerk- en culturele verenigingen.
Samenhang tussen de 3 ruimtes	Participatie aan verenigingen maakt deel uit van een breder geheel van vrijetijds- en smaakvoorkeuren. We kunnen stellen dat de participatie van verenigingen een weerspiegeling is van de vrijetijdsbesteding van jongeren.
Effecten van participatie op maatschappijgebonden houdingen	Er blijkt niet alleen een verband te bestaan tussen democratische houdingen en deelname aan het jeugdwerk en/of culturele verenigingen. Deze deelname blijkt ook een verklaring te bieden voor het verschil in maatschappijbeeld naargelang de sociale achtergrond. Hoewel jongeren politieke inspraak belangrijk vinden, is hun interesse in de politiek miniem. Deze politieke onverschilligheid uit zich in de stemintentie en de partijvoorkeur. Onveiligheidsgevoelens worden intergenerationeel via de opvoeding meegegeven. De integratie in formele netwerken drukken de onveiligheidsgevoelens niet. De uitgebreidheid van het informele netwerk en een commerciële en informele vrijetijdsbesteding buitenshuis slagen daar echter wel in.
Effecten van participatie op persoonsgebonden houdingen en gedragingen	Het persoonlijke welbehagen hangt samen met de sociaal-economische status en met de onderwijspositie, het wegvallen van de traditionele sociale controle, het gezinsklimaat en de inspraak in het gezin, het sociale netwerk en de sociale contacten en de tevredenheid over het lichaam. Het gevonden probleemgedrag betreft hoofdzakelijk leeftijdsgebonden normoverschrijdend gedrag. Persisterende, ernstige delinquentie is uitzonderlijk en een zaak van een hele kleine groep jongeren. Opname in formele netwerken heeft geen direct remmend effect op probleemgedrag. Integratie in uitgebreide informele netwerken en jongerengecentreerde verenigingen is zelfs positief geassocieerd met probleemgedrag.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

- Smits, W. (2003a). *Maatschappelijke participatie van jongeren. Technisch verslag I: Veldwerk, responsanalyse en weging*. Brussel, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.
- Smits, W. (2003b). *Maatschappelijke participatie van jongeren. Technisch verslag II: Algemene beschrijving, frequenties, codeboek en vragenlijst*. Brussel, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.
- Smits, W. (2003c). *Maatschappelijke participatie van jongeren. Technisch verslag III: schaalconstructie en patronen in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte*. Brussel, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.
- Smits, W. (2004). *Maatschappelijke participatie van jongeren. Bewegen in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte. Samenvatting en beleidsaanbevelingen*. Brussel, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, VUB.

9. Samenvatting

Dit onderzoeksrapport gaat over de maatschappelijke participatie van jongeren tussen 14 en 18 jaar in de context van hun school, het gezin, in informele sociale netwerken en in het culturele veld. In opdracht van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Jeugd & Sport, ondervroeg de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel in 2002 een representatief staal van jongeren tussen 14 en 18 jaar uit 75 gemeenten van het Vlaams Gewest. De

gegevens werden verzameld via een face-to-face enquête met de hulp van jonge enquêteurs. Daarnaast werden ook de ouders schriftelijk bevestigd over de eigen participatie en hun houding t.o.v. de vrijetijdsbesteding en opvoeding van hun kinderen. Men maakte ook gebruik van de volkstellingdatabank en het cijferboek gemeentelijk jeugdwerkbeleid om de invloed van demografische kenmerken en participatieaanbod te onderzoeken.

Er is duidelijk een discrepantie tussen wat jongeren graag doen en wat ze vaak doen binnen de vrijetijdsruimte. De favoriete vrijetijdsbestedingen van jongeren kunnen samengebracht worden onder de noemer "omgaan met vrienden". Jongeren houden eveneens van binnenuitactiviteiten al gaat het hier niet om huishoudtaken of huiswerk maken. Ook cultuurparticipatie staat niet hoog op het verlanglijstje. Binnen de vrijetijdsruimte kan men onderscheid maken tussen verschillende soorten activiteiten. De sociale ruimte slaagt erin een groot deel van de jongeren te bereiken. Er zijn ook duidelijke structuren terug te vinden in de sociale ruimte. Jongeren kiezen verenigingen die bij hun identiteit passen en bij de positie die ze denken in te nemen. De media neemt een belangrijke plaats in binnen de culturele ruimte. Door diezelfde media geven jongeren vorm aan hun identiteit. Jongeren participeren binnen de verschillende ruimtes niet lukraak of sterk individualistisch, maar deze keuzes zijn nog sterk gebaseerd op traditionele rollen en status, zoals gender, leeftijd en onderwijsvorm. Dat maakt dat de individuele keuzes van jongeren zeer voorspelbaar zijn op basis van collectieve identiteiten.

De maatschappelijke participatie van jongeren wordt beïnvloed door twee groepen kenmerken. Enerzijds structurele kenmerken, er is een gering verschil tussen gemeenten. Dit verschil wordt niet zozeer verklaard door het participatieaanbod van de gemeenten maar wel door socio-demografische variabelen. Anderzijds individuele kenmerken. Jongeren uit diverse sociale klassen hebben verschillende (formele en informele) sociale contacten. Enkel de verschillen in informele netwerken worden verklaard door gevoelens van onbehagen (deprivatie). Ook het wegvallen van de traditionele scripts vormt een bron voor verschillen in sociale netwerken tussen jongeren. Bovendien vormen jongeren hun sociale netwerken via cumulatie tussen schoolse en niet-schoolse participatie en hun informele netwerken. Dit betekent dat als eenmaal de stap gezet is tot participatie, men ook sneller aan andere soorten activiteiten zal deelnemen. Ook andere culturele verschillen kunnen verklaard worden door socialisatie: verschillen in formele participatie tussen jongens en meisjes, tussen oudere en jongere adolescenten en tussen verschillende onderwijsvormen zijn soms (gedeeltelijk) het gevolg van verschillen in sociale integratie en socialisatie. Tenslotte is er ook sprake van intergenerationele overdracht van participatie: de participatiecultuur in het gezin bevordert het lidmaatschap aan jeugdwerk- en culturele- en ontspanningsverenigingen van de kinderen. Er werd een duidelijke samenhang gevonden tussen participatie in de sociale, vrijetijds- en culturele ruimte. Rond verenigingen hangt een specifieke subcultuur met specifieke smaakvoorkeuren en vrijetijdsbestedingen. Dit heeft tot gevolg dat verenigingen bepaalde jongeren aantrekken maar ook andere jongeren afstoten.

Participatie van jongeren hangt zowel samen met bepaalde maatschappij- als met bepaalde persoonsgebonden houdingen en gedragingen. Een belangrijke beleidsvraag hierbij is hoe men de participatiegraad kan verhogen en hoe men een evenwichtige sociale mix in participatie kan bewerkstelligen. Hierbij is het nastreven van een gelijkere sociale mix iets meer prioritair dan het verhogen van de participatiegraad. Dit roept de vraag op in hoeverre een doelgroepenbeleid noodzakelijk is binnen het jeugdbeleid.